

HRVATSKA NACIONALNA RETROSPEKTIVNA BIBLIOGRAFIJA DANAS

Petar Rogulja

Svaka je nacionalna retrospektivna bibliografija, pa tako i hrvatska, izvor informacija za gotovo sva područja ljudskog znanja i umjetnosti, te prijeko potrebno pomagalo u znanstveno-istraživačkom radu. Nezamisliv je bilo kakav ozbiljniji rad na proučavanju knjige, tiskarstva, pa i kulturne prošlosti bez sređene retrospektivne bibliografije. Bez nje nije moguć uvid u knjižnu produkciju bilo kojeg naroda. Danas se mnogi narodi mogu pohvaliti s vrlo iscrpnim i sveobuhvatnim bibliografijama u kojima su iskazane njihove višestoljetne djelatnosti, povijesni i kulturni identitet, stvaralačke sposobnosti i dostignuća.

Rad na hrvatskoj retrospektivnoj bibliografiji traje već puna četiri stoljeća. Sve do 19. stoljeća taj rad ima dvojaki karakter: *biografsko-bibliografski* i *regionalni*. Zanimanje za skupljanje podataka o knjigama i sastavljanje prvih popisa knjiga usko je vezano s izradom biografija istaknutih ličnosti. Takvi bio-bibliografski radovi bili su ograničeni na uži provincijski okvir. Prevladavanjem lokalno-regionalnog karaktera prvih popisa stječu se uvjeti za stvaranje jedne jedinstvene opće hrvatske nacionalne bibliografije, i to Kukuljevićeve *Bibliografije hrvatske*.

Zamisao Ivana Kukuljevića Sakcinskog bila je stvoriti opću jugoslavensku retrospektivnu bibliografiju koja bi sadržavala hrvatsku, srpsku, slovensku i bugarsku literaturu. Završena je, kao što znamo, samo *Bibliografija hrvatska*, njezin prvi dio. Sastavljaču je bilo najvažnije pokazati da postoje hrvatske knjige kao dokumenti nacionalne kulture i jedinstvene hrvatske književnosti.

Potreba za potpunom hrvatskom retrospektivnom bibliografijom osjećala se još od Kukuljevićeva vremena. Od tada je bilo više nastojanja oko izradbe takve bibliografije. Vrijedno je da spomenem pokušaj izdavanja hrvatske bibliografije 1899. godine. Ali su velike teškoće naišle već kod pripremanja i prikupljanja građe, pa se od toga odustalo. Tadašnje opće prilike u Hrvatskoj još nisu bile zrele za tako veliki kulturni pothvat. Potpuna hrvatska bibliografija mogla se izraditi samo sustavnim skupljanjem građe iz svih hrvatskih krajeva, pa i izvan njih, a u to vrijeme u nas još nije postojala knjižnica u kojoj bi se na okupu čuvale takve knjige, knjižnica koja bi bila temelj za skupljanje i popisivanje hrvatske građe.

Tek se četrdesetih godina 20. stoljeća prišlo izradbi potpune hrvatske retrospektivne bibliografije. Zamišljeno je da se obuhvate sve odgovarajuće knjige od početaka hrvatske pismenosti do 1940. Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu, s obveznim primjerkom koji je ona primala, postajala je sve bogatijim izvorom hrvatskih knjiga. Na temelju istraživanja knjige su popisivane i u drugim zagrebačkim knjižnicama (Knjižnica Arhiva Hrvatske, Gradska knjižnica, Knjižnica JAZU i dr.), knjižnicama izvan Zagreba (Naučna biblioteka u Splitu, Naučna biblioteka u Zadru, Knjižnica Gradskog muzeja u Varaždinu i dr.) i izvan zemlje (Knjižnica Szechenyi, Budimpešta). Popisivane su u 58 javnih i 38 privatnih knjižnica. U to se doba pojavljuju i školovani bibliotekari koji će hrvatskom bibliotekarstvu tijekom nekoliko desetljeća dati znatan prinos.

Dugogodišnjim je radom obrađen golem broj knjiga objavljenih od 1835. do 1947. Rezultat je današnja *Grada za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju 1835—1940*, bibliografski rad generacije koja ju je započela na čelu s nekadašnjim direktorom Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu Matkom Rojnićem, pa sve do sadašnjih biografa u našem Odsjeku za retrospektivnu bibliografiju.

U Zagrebu je 10. prosinca 1980. održano savjetovanje o objavljivanju bibliografije, na kojem je odlučeno da se počne s izdavanjem bibliografije pod naslovom *Građa za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga*. Sigurno bi »Građa« po iscrpnosti bibliografskog opisa zaslužila naziv »Bibliografija«, međutim, zbog toga što ona obuhvaća otprilike 70% zamišljene Hrvatske retrospektivne bibliografije knjiga, uzet je naziv *Građa*. A pro domo nostra i svima nama za utjehu podsjećamo da je potpuna bibliografija ipak samo nedostižan san svih bibliotekara svih vremena.

Na savjetovanju je izabran Uređivački odbor, prisutnim bibliografskim i drugim znanstvenim radnicima predstavljen je ogledni primjerak buduće publikacije, te prihvaćen Nacrt pravila hrvatske retrospektivne bibliografije knjiga, kojim sam pismeno utvrdio kriterije popisivanja. Naime, s obzirom da je rad na bibliografiji potrajao više desetljeća, mijenjao se i način popisivanja.

Građa za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835—1940. zasnovana je po uzoru na ponajbolje slične inozemne bibliografije, ali i prilagođena našim potrebama. Ona je primarna bibliografija, dakle bibliografija rađena isključivo na temelju viđene knjige — de visu. Obuhvaća monografske publikacije izašle od 1835. do 1940. po nacionalnom, jezičnom i teritorijalnom načelu. Pored toga uvršten je i manji broj djela koji se nije mogao uključiti samo na osnovi tih kriterija. To su pisci koji se nisu nacionalno opredijelili, ali su svojim djelovanjem pridonijeli stvaranju hrvatske kulture, što ne znači da nisu i dionici kulture drugih naroda i da ih ne treba uvrstiti i u druge nacionalne bibliografije. Tu su također i službena i školska izdanja objavljena u onim sredinama u kojima je pored ostalih obitavao i hrvatski živalj.

Prema Nacrtu pravila hrvatske retrospektivne bibliografije postoji samo individualna autorska odrednica, dakle korporativne odrednice nema. Kod stvarnih naslova odrednica nije prva riječ već glavna imenica — substantivum regens.

Bibliografski opis glavne bibliografske jedinice sastoji se od ovih dijelova: glavni opis, sporedni opis, sadržaj i bilješke.

U prvom se dijelu glavnog opisa podaci prenose s naslovne ili druge odgovarajuće stranice, tekst se u punom smislu riječi »preslikava« do impresuma. Impresum uključuje mjesto naklade (izdanja), nakladnika, tiskaru i mjesto tiskanja, i godinu izdanja. Slijedi oznaka za veličinu knjige, podaci o paginaciji i ilustracijama, oznaka za pismo kad to nije latinica (primjer /Got./) i oznaka ako je tekst autografirani.

U sporednom se opisu navode svi važniji podaci koji se ne nalaze na naslovnoj stranici. Njima prethodi naznaka izvora tih podataka, kao npr.: (Omotni nasl.), (Skupna nasl. str.) i dr. Ako je naslov knjige previše općenit, piše se sadržaj. To vrijedi posebice za zbornike, zbirke pripovijedaka i sl.

Svi kulturno-historijski podaci o knjizi, bez obzira na to jesu li »pronađeni« u samoj knjizi ili izvan nje, navode se posebno u bilješci onim redom kako se nalaze u knjizi, ili kako to zahtijeva njihov značaj.

Kazalo sporednih bibliografskih jedinica uključuje: suautore, urednike, pisce predgovora, pogovora, ilustratore, promijenjene oblike imena pisaca, pseudonime, inicijale, promjene stvarnih naslova, osobe kojima su prigodice posvećene i analitičke bibliografske jedinice.

Predmetne oznake određuju Predmetno kazalo (za osobe, narode i zemljopisne pojmove). Poseban će svezak biti posvećen nizovima publikacija: numeriranim i nenumeriranim.

Građa je počela izlaziti abecednim redoslijedom 1982. godine. Prvi svezak uza sam korpus bibliografije, kazalo sporednih bibliografskih jedinica, predmetno kazalo, sadrži i dva predgovora: Predgovor Uređivačkog odbora sa svim potrebnim osnovnim naznakama i uputama za korištenje, kraticama i znakovima, te predgovor: *Dosadašnji rad na hrvatskoj nacionalnoj bibliogra-*

fiji knjiga, u kojem sam nastojao dati povijesni pregled razvoja hrvatske bibliografije od njezinih početaka do naših dana.

Na adekvatan su način uređivani i ostali svesci. Do sada je objavljeno 13 svezaka s ukupno 36.125 glavnih bibliografskih jedinica, 15.635 sporednih jedinica i 24.193 predmetne oznake knjiga tiskanih na gotovo četrdeset jezika i sedam pisama.

Predviđeno je da će Građa za hrvatsku retrospektivu bibliografiju knjiga 1835—1940. obuhvatiti oko 24 sveska. U posljednjim knjigama naći će se pregled numeriranih i nenumeriranih nizova publikacija, kumulativna kazala, razne dopune i dodaci. Završni će svezak obuhvatiti u jednom abecednom slijedu cjelovito predmetno kazalo iz svih svezaka. Bibliografija hrvatskih knjiga tiskanih do 1835. godine objavit će se naknadno.

Građa za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835—1940. jedan je od najznačajnijih projekata Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu i doprinos cjelokupnoj hrvatskoj kulturi. Kao veći dio zamišljene potpune retrospektivne bibliografije od početka hrvatske pismenosti do novijih vremena prikazuje cjelokupno stvaralaštvo na kutlurnom, društvenom, ekonomskom, političkom i znanstvenom polju Hrvatske i Hrvata u drugim sredinama u razdoblju od stotinjak godina. Sadrži podatke o brojnim djelima stvaralaca svih naroda i narodnosti koji su živjeli i radili na našem prostoru.

Bibliografija je odraz i svjedok vremena, knjiga sjećanja jedne kulture, njezina cjelokupnog razvoja i svakolikih postignuća. Ona je i putokaz svakomu u iznalaženju posebnosti našega života. Već samim listanjem njenih stranica otvorit će nam se vrata minule prošlosti hrvatske kulture i znanosti, te će sigurno potaći nekoga da ju prouči, vrednuje i učini ponovno dostupnom. Bibliografske jedinice raznih kapitalnih djela, enciklopedija, rječnika i djela klasika izmjenjuju se s jedinicama »suhoparne građe«, s raznim izvještajima (posebno škola) obogaćenim brojnim kulturnim, stručnim i znanstvenim priložima iz pera kroničara, povjesničara, pa i znanstvenih radnika sa svih područja ondašnjeg interesa, karakterističnih za mišljenje i osjećanje suvremenika, za njihovu tradiciju ili vlastita istraživanja, koji često pružaju zaokružena znanja o mnogim pitanjima našega i stranoga života.

Godine 1986. Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci dodijeljena je Nagrada grada Zagreba za projekt »Građa za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835—1940«, što predstavlja izuzetno društveno priznanje.

S objavljivanjem hrvatske bibliografije približavamo se ostvarenju velikog zadatka svakog kulturnog naroda.

POGLED U NOVE KNJIGE

Drago Šimundža

1. FRANJEVAČKA VISOKA BOGOSLOVIJA U MAKARSKOJ

250. obljetnica osnivanja i rada 1736.—1986. *Izd. Bogoslovna biblioteka, Makarska, 1989.*

Prije tri godine, 20. svibnja 1987. Franjevačka visoka teologija u Makarskoj proslavila je svoju 250. obljetnicu. Oko 400 uzvanika sudjelovalo je na svečanoj akademiji, misi zahvalnicij i za zajedničkim stolom. Izmijenile su se brojne čestitke, pozdravi, zahvale i želje. Dvije godine poslije toga, u jesen